

Elżbieta Podpłóńska

Świąteczny upominek

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 25, 311-312

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ratury pięknej). Po śmierci Władysława Opalińskiego w 1957 roku firmę przejęła jego żona Helena i prowadziła do 1969 roku².

W księgarni tej Państwo Ney-Bigo kupili część zbiorów, o czym świadczy 40 egz. zachowanych etykiet naklejonych na stronach tytułowych lub na wewnętrznych stronach opraw książek i czasopism. Etykiety drukowane na papierze w kolorach czerwonym i granatowym z białymi napisami podającymi nazwę księgarni, mają wymiary 8x58 mm. Zaopatrzone w nie zostały m.in.: biografia ks. Józefa Poniatowskiego autorstwa Adama Skalkowskiego, znanego polskiego historyka epoki napoleońskiej oraz praca z zakresu falerystyki, której autorem jest Stanisław Łoza, polski historyk, znawca orderów i odznaczeń.

Eleonora Podgórska

ŚWIĄTECZNY UPOMINEK

Zgodnie z tradycją święta Bożego Narodzenia są obchodzone najczęściej w gronie rodzinnym. W wigilijny wieczór zgromadzeni wokół choinki i świątecznego stołu domownicy, składają sobie życzenia i obdarowują się prezentami.

W Polsce zwyczaj ten został zapoczątkowany pod koniec XVIII wieku we dworach szlacheckich i stopniowo upowszechnił się wśród innych grup społecznych. W XIX wieku częstym upominkiem okolicznościowym stała się książka. Większe księgarnie i wydawnictwa na czas świąteczny drukowały specjalne ilustrowane „Katalogi Wydawnictw Gwiazdkowych”, z których klienci mogli dowiedzieć się nie tylko o cenach oferowanych książek, ale także o przeznaczeniu ich dla danej grupy czytelniczej. Były zatem wydawnictwa dla: „małych dzieci”, „dzieci do lat 10”, „dzieci starszych”, „dorastającej młodzieży” i „osób starszych”. Najwyższe ceny osiągały wydawnictwa tzw. luksusowe, o starannej szacie ilustracyjnej i edytorskiej.

W 1927 roku do rzadkich edycji luksusowych zaliczono pochodzące z poznańskiej firmy wydawniczej Rudolfa Wegnera *Portrety polskie Elżbiety Vigée-Lebrun 1755-1842* z 24 rycinami heliograficznymi³. Księgę tę, o wymiarach 31x24 cm,

² A. Kłossowski, *Na obczyźnie. Ludzie polskiej książki*. Ossolineum. Wrocław 1984, s. 208-242

A. Kłossowski, W. Zalewski, *Sprzedawcy książki polskiej i rosyjskiej na obczyźnie. Od 1918 r. po czasy współczesne Materiały do historii księgarstwa. (Dealers of Polish and Russian Books Active Abroad 1918 to Present. A Contribution to the History of Book Trade)*. Biblioteka Narodowa Warszawa – Stanford University Libraries. Warszawa – Stanford 1990, s. 102-103

³ Heliograviury, czyli ilustracje wykonane techniką druku wklęsłego (odmiana akwatynty), która pozwalała na wydobycie półtonów, cieni i finezji w przedstawianym rysunku. Służyła od XIX wieku do reprodukcji dzieł sztuki malarstwa, rzeźby i zabytków architektury itp.

wydano nakładem Wydawnictwa Polskiego będącego własnością wspomnianego R. Wegnera. Edycję wydrukowano w nakładzie 1100 egzemplarzy numerowanych na papierze ręcznie czerpanym dostarczonym przez Tow. Akc. Mirkowskiej Fabryki Papieru na specjalne zamówienie Wydawnictwa Polskiego, którego znaki wodne widoczne są przy bocznym oświetleniu stron książki. Ryciny wykonała wiedeńska firma F. Paulussena. Okładkę z niebieskiego, również czerpanego papieru, zaprojektował Ernest Czerper, którego inicjały widnieją pod sygnetem wydawniczym. Autorem tekstu opisującego portrety, z punktu widzenia historyka sztuki, był profesor UJ – Jerzy Mycielski (1856-1929), a uzupełnił go notami biograficznymi Stanisław Wasylewski (1885-1953) pisarz i historyk, pracownik Ossolineum we Lwowie, w latach 1927-1929 przebywający w Poznaniu. Na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w 1929 roku Wydawnictwo Polskie otrzymało złoty medal od ministra przemysłu i handlu za działalność wydawniczą. *Portrety* pełniły funkcję druku reprezentacyjnego, gdyż Ministerstwo Spraw Zagranicznych kupowało je dla przedstawicielstw polskich poza granicami kraju⁴.

Egzemplarz opisywanego wydawnictwa znajdujący się w zbiorach Biblioteki Muzeum Narodowego, posiada oprócz wymienionych, jeszcze jeden dodatkowy walor w postaci dedykacji autorskiej profesora Jerzego Mycielskiego skierowanej do księżnej Pelagii Radziwiłłowej⁵ i ofiarowany jej w prezencie świątecznym:

Kraków, 22. 12. 1927⁶

Najłaskawszej Drogiej Księżnie Pelagii Ferdynandowej Radziwiłłowej, książkę tę, w której kilka razy wspomniana Dostojna Jej Babka, z życzeniami najgorętszymi Świąt najlepszych – pełen czci dla Niej i uwielbienia od lat już wielu składa u nóg – stary przyjaciel całej Rodziny,

współautor Jerzy Mycielski

Elżbieta Podpłóńska

⁴ J. Sowiński, *Typografia wytworna w Polsce 1919-1939*, Wrocław 1995, s. 107-109

⁵ Pelagia ks. Radziwiłłowa (1844-1929) (z Sapiehów h. *Lis*), żona Ferdynanda Frydryka ks. Radziwiłła (1834-1926) (h. *Trąby*) ordynata ołyckiego, przygockiego, posła do parlamentu niemieckiego, długoletniego prezesa Koła Polskiego w Berlinie i członka Izby Panów, w niepodległej Polsce w 1919 roku posła na Sejm Ustawodawczy z terenów zaboru pruskiego, zmarłego w Rzymie w 1926 roku. Księżna Pelagia Radziwiłłowa pomagała mężowi w jego działalności, organizując życie towarzyskie i prowadząc salony polityczne w Berlinie i Rzymie, gromadzące wiele wybitnych i wpływowych osobistości ze świata polityki i kultury. Zmarła w Rzymie w 1929 roku

Pelagia Róża Potocka z Potoka (1775-1846) (h. *Pilawa Srebrna*) żona Franciszka ks. Sapiehy Różańskiego (1772-1829) (h. *Lis*). babka ks. Pelagii Radziwiłłowej. Jako 19. letnia dziewczyna podczas podróży poślubnej w Wiedniu, pozowała do portretu Élisabeth Vigée-Lebrun, na którym została przedstawiona w tańcu z muślinowym szalem w ręku

⁶ Jerzy Mycielski, Stanisław Wasylewski, *Portrety polskie Elżbiety Vigée-Lebrun (1755-1842)* Lwów – Poznań Wydawnictwo Polskie 1927, MNKi/ Bibl/sygn. 30897 (zakup 1990 rok)